

VÉLEMÉNYÜNK SZERINT

-RA -RE

Alighanem százmilliók üttek szerda délután és este a képernyő előtt és izgulták végig a nyugat-német— lengyel s a holland—brazili labdarúgó-mérkőzést, hogy megtudják: ki vivja majd a döntőt vasárnap egy világrdeklődést kiváltó sportesemény csúcstalálkozóján. De ugyanezen a napon egy sokkal (sokkal?) — ez nem is kielégítő kifejezés) fontosabb, világméretűbb esemény is történt: közzétették azokat a dokumentumokat, amelyek az Egyesült Államok nevében Leonyid Brezsnyev és Richard Nixon írt alá. A futballvilágbajnokság minden izgalma elműlik hamarosan, új sporttalálkozók kötik majd le az érdeklődők figyelmét, de azok a nyilatkozatok, megállapodások, melyek a moszkvai csúcstalálkozón formálódtak: hosszú időre megszabják az egész világ sorsát. S e megjegyzésben nincs semmi túlzás.

Az ÉS nem közpolitikai újság, szerdán már zárja a lapot (ezt szaknyelven schlusznak hívják) — módunk sincs tehát arra, hogy a fenti rövid sommázaton kívül méltassuk e nagy esemény jelentőségét. Megteszik ezt arra illetékes és hozzáértő hírmagyarazók. De egyetlen szerény — tudjuk: nem is igazán lényeges, de nem is lényegtelen — megjegyzésünk mégis volna a csütörtöki napilapokban megjelent közlemények kapcsán.

A dokumentumok tudvalevően orosz és angol nyelven szövegeztettek meg. Minden tisztelt azoknak a fordítóknak, akik gyorsan, egyszerűen, szabatosan, hűen lefordítják a szöveget, melyet a hivatalos távirati iroda aztán a lapok rendelkezésére bocsát. Tudjuk: a szöveget csak szó szerint, a legkisebb változtatás nélkül fordítják — másképp nem is lehetséges. De a szó szerinti fordítás nem azt jelenti, hogy az orosz és angol nyelv sajátosságait a magyar nyelv sajátosságainak mellőzésével kell átültetni. Ha ugyanis így tesznek, megnehezítik vagy csaknem lehetetlenné teszik a szöveg megértését. Egyetlen példa az utolsó dokumentumból, a szovjet—amerikai közös nyilatkozatból:

„Sikraszállnak a lehető leghatékonyabb intézkedések mellett, melyek arra irányulnak, hogy kiküszöböljék a természeti környezet befolyásolására alkalmas eszközök háborús célú részleges felhasználásából adódó veszélyeket. Ez is bonyolult, természetesen, de mégis könnyebben követhető. Márpedig olyan esetben követendő van szó, melynek minden mozzanatát nekünk is jól nyomon kell követni, hogy a nagy ügynek cselekvő részesei lehessünk.

Sikraszállnak az olyan, lehető leghatékonyabb intézkedések mellett, melyek arra irányulnak, hogy kiküszöböljék a természeti környezet befolyásolására alkalmas eszközök háborús célú felhasználásából adódó veszélyeket.

Ez is bonyolult, természetesen, de mégis könnyebben követhető. Márpedig olyan esetben követendő van szó, melynek minden mozzanatát nekünk is jól nyomon kell követni, hogy a nagy ügynek cselekvő részesei lehessünk.

AMHARA TAKÁCS

Elment az utazó Etiópiába, és ott találkozott egy jeles magyar orvossal, Takács doktorral. Útirajzában bőven esik szó az új ismerőséről. De a legjobban talán ez ragadta meg az utazó figyelmét: „Takács doktor már azt is kiderítette: családneve az amhára nyelvén is ismert. Nyelvészekre tartozik, hogy ennek jelentőségét megmagyarázzák”.

Hogyan ismert a Takács név — vagy szó — az amhára között? Van egy azonosan hangzó szó, bár egészen mást jelent? Vagy a takács ott is szöveggel foglalkozó iparos? Netán gyakori amhára v. zétéknév a Takács? Nem tudván hirtelenében az amhára nyelvben perferkt tanácsadót ke-

ríteni, e kérdést hagyjuk nyitva. De a takács szó akár azt jelenti amháruul, hogy fakerék, akár azt, hogy szövészék, vagy azt, aki a szövészéken dolgozik — miért kell rögtön nyelvészért kiáltani?

Itt kezdődik, az ilyen, vagy teljesen véletlen egybeesések, összecsengések, vagy igen kacskaringós, néha érdekes, de mindig jelentőség nélküli szóvándorlások „feldobott” találásával az a holdvilágos, romantikus amatőr nyelvészkedés, amelynek végén a kecsua—magyar, a navajo—magyar, a kelta, a breton vagy a sumér—magyar rokonság egyformán valószínűsíthetővé lesz.

Nyelvészeinkre pedig nem az tartozik, hogy a takács szó vagy név esetleges amhára előfordulásának jelentőségét magyarázzák. Hanem az, hogy felfedjék nyelvünk eredetének, rokonságának valódi problémáit. És — mellel csak, mert a dolog szó szót nem érdemel — jelezzék, hogy némely szó „meglepető” felbukkanásának távoli népek, nyelvek körében nincsen semmi jelentősége.

—ár

TAPINTAT

A tudósítás szerint Kormány Józsefné, a pécsi Fodrászipari Vállalat főkönyvelője hét éven át sikkasztott. Az ellenőrök semmit se vettek észre, meg is érték őket: papírokat kellett volna nézegetniük, hosszú számsorokkal — unták. De a környezet! A környezethez tartozók szemét, csupa érdekes látnivaló bökölte, mégse vettek észre semmit.

Az érdekes látnivalók a következők voltak:

1. A főkönyvelő „ész nélkül ruházkodott”.
2. Őt szoba, összkomfortos csáládi házat vásárolt.
3. Aranyékszerekkel aggatta tele magát.
4. Autót vett.
5. Ötszáz négyszögletes telket szerzett, s egy év múlva kétszintes luxusnyaralót „varázsolt” a telkre.

Senkinek se tűnt fel. Illetve: a kollégákat „bosszantotta” — mint mondták —, hogy Kormányné folyton „leöltözi” őket, de hát istenem! A férj is így lehetett valahogy, csak nézte a ruhákat, a házat, az ékszereket, az autót, és egyre bosszúsabb lett, olyannyira, hogy „a telek megvétele után már csak vacsorázni járt haza”. De „a sikkasztásról mit sem tudott”, s hogy kongan a vagyon, nem firtatta. A kollégák se firtatták. A szomszédok se. Az ismerősök se. A rokonok se. Senki se firtatta.

Angliai illemszabályok szerint pénzre, vagyonra kérdezni a legnagyobb tapintatlanságnak számít.

Utolértük Angliát.

— óv —

PATIKUS, KISDEDEL

A Váci utcát a Martinelli térrel összekötő utcácskában a járókelő eltűnődhet: vajon miért Kristóf tér ez s miért nem Kristóf köz vagy Kristóf utca? A minap mutatós reliefet helyeztek el az egyik házon. Végre, véltük, itt a magyarázat! De nem. A dombormű, melyen egy szakállas férfi látható, vállán egy kiseddel, csupán a tér elnevezésére ad választ. Szó szerint a következő:

KRISTÓF-TÉR
1791-BEN A MAI
VÁCI UTCA 6. SZ.
ALATT NYÍLT MEG
A NAGY KRISTÓF-
HOZ CÍMZETT
PATIKA AMELY-
RŐL A TÉR
MAI NEVÉT
KAPTA

A Biblia világában járatlan ifjúság e magyarázó szöveg olvasásán joggal hiszi: a reliefen néhai Nagy Kristóf látható egyik kisunokájával, aki talán később maga is patikus lett a Váci utcában. Legfeljebb azon csodálkozhat, hogy a jó pesti patikus és mosmos reneszansz képen, freskón is előfordul. Szakállasan, a kisunokával. Sőt egyik-másik autóban is látható, kabala-érmére véste, kulcstartókon fityegve. Hány éle volt ennek a pesti patikusnak?

Gyanítjuk, hogy a különös kis tér talán mégsem egy Nagy Kristóf nevezetű gyógyszerésztől kapta a nevét. A reliefen látható szakállas férfi és a vállán ülő gyermek ugyanis nevezetesebbek az egykori patikusnál. Mi több: olyan nemzetközi hírnevük van, hogy a Kristóf tér négyes számú ház előtt megálló középkori és idősebb bel- és külföldiek menten felismerik őket. A reliefet készítő művész ugyanis (akinek nevét a legújabbkori, többször szóvá tett szokáshoz híven, nem tüntetik fel a domborművön) Szent Kristóftól — az utazók, autósok védőszentjét, Christophorost, a Krisztust vívőt mintázta meg. Nem ő tehet róla, ha műve a szöveg nyomán gyerekeink számára új értelmet nyert, s lett belőle: Patikus — Kiseddel.

— y —

SZÓKIMONDÓ ZÚRZAVAR

Könnyű történelmi időtöltéssel lepte meg minapi nézőit a tévé. Sardou vígjátékának, a Szókimondó asszonyságnak adta korántsem élvezhetően újabb (tíz-három éves) filmváltozatát. Nem is azt vetnénk a műsor fe-

lelőseinek szemére, csupán a magyar szöveg egyetlen szavát. Ismételt elhangzott a magyar nyelvű szinkronszövegben, hogy a XVIII. század végi nagy francia forradalom katonáinak milyen parancsot küld, mit üzen „a párizsi kommun”. Csakhogy a Párizsi Kommun kifejezést magyarul egyetlen fogalomra tartja fenn a nyelvi tudat. És ez az „igazi” Párizsi Kommun hét-nyolc évtizeddel későbbi, mint Sardou vígjátéka történetének időszaka. A szinkronfordító nem fogadhatja el a szavakat úgy, ahogy hangzanak! A „commune” szó itt sokféleképpen fordítható — városházának, városi tanácsnak, netán polgármesteri hivatalnak, önkormányzati testületnek —, csak egyféleképpen nem: Kommunnek! Mert bár Sardou jó kedvvel formálja át a forradalmi és napóleoni idők történetét, ekkora „átértékelést” végrehajtani, és ilyen történelmi zúrvart kelteni ő sem mert volna, mint a majdnem egy évszázadnyit tévedő magyar fordító.

ci

KÖRNYEZET-VEDELEM

Isten a tudója, százszor-e, vagy ezerszer olvastunk már arról, hogy a tengerek súlyos olajszennyezésének (veszélyeire legdrámaiban a nagyszerű bűvár és természettudós, Cousteau kapitány figyelmeztetett) az az egyik fő előidézője, hogy az olajszállító tankhajókat egyszerűen vízzel öblítik ki. Százszor, vagy ezerszer olvastunk arról. Hogy a tengerek... Míg azután a százegyedik vagy ezeregyedik környezetvédelmi cikkben, amely nem messzi tengerekről, hanem fővárosunkról szólt, arról is olvashattunk, milyen a folyóvíz ott, ahol a Duna találkozik Budapesttel. És milyen ott, ahol elbűcsűzik tőle.

„A Római-part nemcsak a rossz idő miatt kihalt: tavaly óta tilos a fürdés itt. De a város déli részén sincs senkinek kedve megmártózni, pedig ez a terület távlatilag üdülőkörzet. A petróleumkikötőben 1000—12000 tonnás tankszályokról szivattyúzzák az olajat, az aljukon levő maradékot vizsugárral a Dunába fröcskölük.”

Egy ideig vártam, hogy valaki, mint rút rágalmat, megcáfolja ezt a képtelenséget. De nem cáfolta senki. Nyilván azért nem — mert igaz.

— f —

AZ ŐSÖK VÉRE

Négylábú orrvadászok címmel szenvedelmes cikket közöl a Nimród, a vadászszövetség képeslapja. A cikk szerzője arra buzdítja a vadászokat, hogy löjék le a kutyát. Melyik kutyát? Ha az írást jól értelmezzük: mindegyiket.

Az első „négylábú orrvadász”, melyet a szerző említ, egy Néro nevű farkaskutya, édesanyjának kedvelt házőrzője volt. Néro egy ízben megölt egy őzgidát. A szerző ekkor nyolcesztendő, s így szól az ebre: „Takarodj, te gyilkos!” Am a kutya „felhúzott” nyelvet, hatalmas tépofogait vicsondrítva, rám mordult... meredten bámultam a tekintetében, melyből vadság, erőszak, gyűlölet, szóval egy igazi farkas nézett rám... akkor találok először az őszön erejével, melyet... legyőzni nem lehet. Mert ha jön a parancs, feltámad az ősök vére. És annak engedelmeskedni kell... nemcsak a farkasivadékok válnak vadúzóvá, hanem a kutyák legtöbb nemzetsége hajlamos a kóborlásra... elindul a »hú házőrző« sétálni... Aztán hopp, egy ugrás, és a vergődő, tojásan ülő farkas, és az állkapcsok egyetlen ropantásától elnémul. Az ingyen perccel a nyers hús, a torkon lecsurog az először izlett meleg vér aromája. Az első bűn szüli a többi... A továbbiakban a cikkíró példamutató cállal elbeszéli, miként lövi le ő az erdőbe tévedt kutyákat. „...A rohanó állatot puskám golyója földhöz vágta... Vajon ki lehet a gazdája? Hol várják szeretettel a »hűséges ebet«? Az idézetből világosan kiteszik, hogy nem veszték, kőbor kutyákról van szó, hanem valakiknek szeretett házőrzőiről. „No, öreg drilling, most mutasd meg, mit tudsz?” — így szólítja meg puskáját a vadász. A válasz megnyugtató. A jó öreg drilling két kuvaszt terít le.

Ezek után sokmindent nem értünk.

A Nimród rendszeresen intő higgadságra, fegyelemre, a rendszabályok betartására a vadászokat, elrettentő példaként pedig gyakran közöl olyan eseteket, melyekben a vak vadászszennvedély akaratlanul embert sebesít meg. Vajon, ha ezentúl kutyákra — házőrzőkre, terelőpulikra, „munkakutyákra” — is kiterjesztik a korlátlan, sőt gyűlölködő irítási szabadságot, nem esik-e csorba a vadászsport nemes hagyományain? Lehet-e bűnösnek minősíteni egy háziállatot, melyet az „ősök vére” üzi? Miként vélekednének erről a véraromájú írásról az erdei vadak? Kihez húznának? A drillinggel felszerelt természetbaráthoz, vagy az állatvilágban velük rokon, leterített ebhez?

A patkányt — vérszomj és gyűlölet nélkül — ki kell irtani. Ebben mindenki egyetért. De a házőrző kutya mégsem patkány. A vérszomj pedig se nem sportszerű, se nem vadásztulajdonoság.

M. J.

PÁKOLITZ ISTVÁN:

Érzéketlen

Az ügyfél szerint a hivatalnok félti tekintélyét és tekintélyes írásztalában rejtőzködő állítólagos hatalmát, meg egyéb satöbbijét — és ezért olyan rideg;

de hogy a hivatalnoknak van-e legalább társbérlete, kezdődő gyomorhabja, vagy trombózisa, jánosreggelnefeledapent-felesége, esetleg huligán kölke, — soha nem kérdezi meg.

Minősítés

Papíros-izű keresztelön munkaerővé rukkolt elő. A régi névvel mosti rangja mégis csak emberibb maradna.

Gyűjtősinőr

Amit akarnál, sehogyse akarhatom.

Még jó, hogy van idő a keserves huzakodásra.

Másodállás

A hagyományápolás ürügyén kitarított madárijesztő kalapján esőmosta, napszitta szövegű cédula fityeg:

„Tisztelt polgártárs, városba emigrált atyámfia, úgy is, mint fogyasztó,

nem szottyanna kedve másodállásban harmados krumplit kapálni?!